

PRESENTACIÓ DE LA NOVEL·LA *LABERINTIA*, DE JOSEP OTÓN.
Castell de Cornellà, 12 de maig del 2016.
AGUSTÍ COLOMER FERRÀNDIZ
(Secretari general de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua)

Bona vesprada Alcalde, regidors, Josep, amics i públic assistent.

Ens fa molt de goig estar ací a Cornellà, en la presentació de la novel·la *Laberintia* del nostre estimat amic Josep Otón.

La presentació del llibre ens ha reportat sorpreses inesperades com descobrir un espai tan bonic com aquest. I, a més, com hem pogut comprovar, el castell no exhaurix un patrimoni monumental que comprén des de les columnes preromàniques del vostre ajuntament, fins els edificis d'arquitectura industrial modernista, les colònies d'habitatges obrers o la Torre Miranda. La vinculació de Cornellà a l'àrea metropolitana de Barcelona sovint ha enfosquit la història i el patrimoni monumental d'aquesta ciutat. I només per descobrir aquest castell mereixia la pena participar en aquest acte.

Cornellà, a més, té per a la nostra família una vinculació afectiva ben singular ja que el nostre gos –un bretó, que es diu Iglú–, va nàixer ací, en un criador de gossos que es diu Kronnellar, propietat del cornellanenc Gabriel Álvarez Cordero.

A aquesta vinculació afectiva a Cornellà s'afegeix ara aquest acte tan singular. D'ací una anys, Josep, quan recordem aquest moment tan grat, podrem escriure –parafraçant *El nom de la rosa* i *Laberintia*– «era un bonic capvespre a mitjan mes de maig».

Són moltes les lectures que es poden fer de la novel·la *Laberintia*. Josep en parla de tres nivells de lectura: com a novel·la d'intriga, com a novel·la històrica i com a novel·la d'idees. I el *postscriptum* de l'obra ens revela moltes de les claus, dels jocs, de les complicitats que podem trobar en la lectura de *Laberintia*. Però, la gràcia d'aquest llibre rau en el fet que més enllà d'allò que explicita l'autor, la novel·la suscita en els lectors diverses interpretacions. Només cal que llegiu les nombroses crítiques i comentaris que ha merescut l'obra per adonar-vos-en.

La fecunditat d'una obra literària escapa a la voluntat de l'escriptor. *Laberintia* té vida pròpia, s'emancipa del seu creador i esdevé com una mena de mosaic – sí, com un d'eixos mosaics en forma de laberint que s'esmenten en la novel·la–, un mosaic en el qual cadascuna de les tesselles, cadascuna de les pedretes, representa l'empremta que ha deixat en nosaltres l'obra.

Són moltes les coses que m'ha suggerit la lectura de *Laberintia*. Però m'agradaria parar l'atenció en un aspecte concret, que considere especialment remarcable, i que em permetrà, fins i tot, a atrevir-me a extraure algunes conclusions també en clau política.

La novel·la, com bé sabeu, està ambientada en l'Edat Mitjana. Doncs bé, un fet que cal agrair-li a l'autor és que *Laberintia* ens reconcilia amb l'Edat Mitjana.

L'Edat Mitjana no té bona premsa. Es vincula sovint a violència, foscor, mort. Les creuades, les guerres feudals, la Inquisició, la pesta negra, la ignorància... són llocs comuns d'aquesta etapa històrica. ¿A què és deguda aquesta reputació tan dolenta?

Jo crec que això respon al fet que cada període històric vol afirmar-se negant l'etapa anterior: l'Edat Mitjana contra l'Edat Antiga, el Renaixement contra l'Edat Mitjana, el Barroc contra el Renaixement, i així, fins a l'infinit. Ací a Catalunya coneixeu perfectament les disputes tant aferrissades entre noucentistes i modernistes. Podríem dir que les diferents èpoques històriques actuen inspirades per l'instint freudià de «matar al pare», i procuren traure pit subratllant les deficiències de l'etapa precedent. I a l'Edat Mitjana li va passar que fou substituïda per una etapa històrica que goja de molt bona premsa: el Renaixement. Un Renaixement que fou immisericorde i va clavar unes ganivetades mortals a l'Edat Mitjana que deformaren el seu rostre i la convertiren en una caricatura.

Bé, d'acord: l'Edat Mitjana són les creuades, les guerres feudals, la Inquisició, la pesta negra, la ignorància... Però l'Edat Mitjana és també l'època on es basteixen les catedrals, eixos magnífics edificis de pedra i llum; l'Edat Mitjana és també l'època que transmet la cultura a través de les copisteries i de les escoles dels monestirs; l'Edat Mitjana és l'època en què emergeix l'Europa de les ciutats.

Josep Otón ens ajuda a reconciliar-nos amb l'Edat Mitjana. Reconciliar no significa elogiar, significa saber estimar les persones, les coses, els llocs, les èpoques tal i com són, amb les seues llums i les seues ombres, amb les seues virtuts i els seus defectes.

Laberintia mostra la complexitat d'una època on el mal i la lletjor és present: la guerra entre els güelfs i els gibel·lins és el marc històric de la narració, i un dels

personatges principals, Diego de Alcántara, encarna la violència institucional de la Inquisició.

Però, alhora, la novel·la també ens mostra una Edat Mitjana capaç, per exemple, de suscitar bellesa. Hi ha un capítol en la novel·la, titulat «La prueba», amb una escena descrita a la manera de tràveling cinematogràfic, on els personatges principals caminen per l'església en direcció al presbiteri mentre que contempen fascinats la majestat del pantocràtor que il·lumina les parets del temple. A l'hora de descriure el millor perfil de l'Edat Mitjana, Josep ha volgut trencar eixe sístole i diàstole de crítiques entre èpoques històriques establint un nexa d'unió entre l'Antiguitat clàssica i l'Edat Mitjana a través de personatges com Angèlica de Portofino o la germana Hildegarda.

Josep ha tirat mà d'uns personatges que provenen de llocs diferents d'Europa. Aquest fet, que pot semblar intranscendent jo crec que respon a una tria intencionada de l'autor. Per a mi, Josep ha volgut posar l'accent en uns personatges que, a pesar dels seus orígens diversos, comparteixen uns referents i un llenguatge simbòlic comú. El llenguatge de la pedra dels capitells, el llenguatge de la llum dels vitralls, el llenguatge de les campanes que toquen a festa, mort o perill, el llenguatge de l'orientació de les estances dels edificis.... Eixa saviesa que, de generació en generació, oralment, l'home medieval transmetia amorosament, tal com Piero, l'ajudant al servei de Diego de Alcántara, ho fa amb el seu fill Luca.

Encara que l'acció es desenvolupa a Itàlia, els personatges provenen de diferents indrets del solar europeu. L'inquisidor Diego de Alcántara, nascut a Castella, educat a Mallorca en l'escola de Dalmau de Lluçmajor i al servei del Papat radicat, en aquell moment a Avinyó, en terres occitanes. La germana Hildegarda arribada del nord d'Europa. L'abadessa Angèlica de Portofino, nascuda al nord d'Itàlia. Els jóvens assaltants que provenen de Gubbio a la regió de l'Úmbria. Josep ha volgut subratllar a través d'aquesta procedència diversa dels personatges una idea-força que té ben interioritzada: només és possible la convivència des del respecte a la singularitat de cada persona, de cada poble.

L'Europa medieval ja no és l'Europa unificada i monolítica que el dret romà, les legions i les vies romanes havien forjat. És una Europa plural, que ha donat llum a multitud de llengües i de pobles diversos, però que encara conserva uns referents de civilització compartits fonamentalment sota l'empremta del cristianisme. Per dir-ho en una imatge bíblica, és una Europa pentecostal: unida en un mateix esperit des de la pluralitat de llengües.

La imatge –potser idealitzada, no dic que no– d'eixa Europa medieval –unida però plural– va inspirar alguns dels relats polítics més atractius, al meu parer, de la nostra època. Eixa imatge d'unió en la diversitat és la que va inspirar les intuïcions més brillants del federalisme europeu d'hòmens com Denis de

Rougemont, Konrad Adenauer, Robert Schuman, Alcide de Gasperi, Jacques Delors... Un projecte, el de l'Europa unida, que es volia alçar al voltant d'uns valors seculars però empeltats de la seua història, en el qual la democràcia, els drets humans i la reconciliació entre els pobles eren els eixos que bastien l'edifici europeu.

Tanmateix, en els darrers temps, la pesta negra ha emergit de nou revestida de la mesquinesa dels interessos econòmics, de l'egoisme dels Estats-nació, de la comoditat burgesa i la por al diferent que han ferit de mort l'ideal europeista. Com s'ha dit encertadament, «els valors fundacionals de la Unió Europea es troben soterrats en el fang d'Idomeni».

A casa nostra, en el solar hispànic, l'ideal d'una unió plural, d'una unió que suma des del respecte a la personalitat de cada poble, es troba a faltar també dramàticament. La nostra tradició, la tradició confederal de la corona d'Aragó, que podria bastir una convivència més justa entre els pobles ibèrics, és sistemàticament menystinguda.

Però no voldria transmetre escepticisme respecte a les possibilitats polítiques de redreçar les mancances que percebem a nivell europeu o espanyol. De la mateixa manera que la germana Ingrid guareix les malalties gràcies a les herbes, les persones i els pobles tenim dipositada en la nostra ànima una eina que potser no fem servir massa, però que sol ser bastant eficaç per a redreçar la situació, el sentit comú, allò que vosaltres dieu *seny* i els valencians diem *trellat*. Un sentit comú que cadascú de nosaltres podem trobar al centre del laberint interior –en aquell «centro di gravità permanente» que cercava, «over and over again», el cantant italià Franco Battiato.

Res més. Agrair a l'Ajuntament, a l'alcalde i a la regidora Rocío Garcia per la seua hospitalitat, a tots vosaltres per la vostra atenció i a tu, Josep, per haver-nos regalat *Laberintia*.